

Természettudományok és teológia

Egy debreceni értekezletről

A Magyar Tudományos Akadémia a tudós-pártolás és a tudománynépszerűsítés érdekében vidéki tudótestületeket hozott létre. Közülük a Debreceni Akadémiai Bizottság élénk kapcsolatot tart velünk, erdélyiekkel. November 9-én – egy nagyobb akadémiai rendezvénysorozat keretében – a bizottság és a teológiai akadémia *Tudomány és teológia* címen tartott értekezletet a debreceni DAB szék-házában. Az ott elhangzott előadásokat (három természettudósét és három teológusét) a szaksajtóban majd olvasni lehet, itt csupán néhány tanulságot emelünk ki.

Kiemelkedő értéke volt a mi számunkra, akik kíváncsian vártuk a természettudományok legújabb eredményeit, a Lovas István professzor csillagászati előadása. Laikusok számára is jól érthetően, látványosan és érdekesen magyarázta el az évezred végének nagy felfedezését. Az utóbbi évtizedek egyik ideológiailag is nagy jelentőségű vitája volt, mennyi anyag van a teljes kozmoszban. Ha ugyanis egy bizonyos határértéknél kevesebb, a világegyetem anyaga szét fog szóródni, s akkor az egész kozmosz egyetlen megismételhetetlen történet a keletkezéstől a megsemmisülésig. Ha több az anyag a határértéknél, a gravitáció megállíthatja és visszafordíthatja a kozmosz elemeinek robbanásszerű távolodását, azok végül egy pontban egyesülhetnek, újra szétrobbanhatnak, s ez az anyag pulzálásának, egyben örökkévalóságának lenne argumentuma. Nos, legújabban megállapították, hogy a kozmosz anyagmennyisége pontosan a határértéken áll. A természettudomány továbbra sem ad nekünk ideológiai bizonyítékot, a hit továbbra is hit marad, akár keresztényen, akár ateista irányban.

Más szempontból ugyanilyen eredményeket hallottunk a Fésűs László előadásában az emberi személyiség és a genom témájáról. A professzor a *genomika* tudományát műveli, ennek a jövőjéről beszélt, mert most, hogy ismertté vált a genom (= géntérkép), óriási távlatok nyíltak meg a kutatás előtt. De – mondta a végén –, ha a genomnak ez a most körvonalazott vázlata (mert csak vázlat, nem teljes térképről van szó) teljesen ismertté lesz is, nem fogja tudni megmagyarázni, hogy ki és mi az ember. Mert az ember mivoltához a nevelés és a környezet hatásai éppen annyiban járulnak hozzá, mint a genetikaiak. S talán ugyanannyit tesz egy harmadik meghatározó is – fűzte hozzá egy felszólaló –, tudniillik a lélek, amit nem tudni, hogy micsoda, mert csak nyilvánulásait ismerjük. A faji különbségeknek viszont semmi alapját nem találják a gének világában.

Marad számunkra az, amit a 20. század természettudománya eddig is megadott: a hit szabadsága. Istent, és a hitet természettudományosan sem igazolni, sem tagadni nem lehet. Ugyanabban az eredményben egyik tudós csak az anyag különlegességét látja, a másik ugyanolyan joggal Isten kezét. Egy másik előadás-

hoz tett hozzászólásában Lovas István mondta: Az anyag maga is fejlődik, azt valaki megalkotta. Azt szemlélni lelki gyönyörűség.

Cselényi István professzor előadásának témája volt a konferencia legégetőbb témája: *A technika és a tudomány mint teológiai probléma*. Alapvető megállapítása: Istenre a mozgás a jellemző, nem a passzivitás. A teremtésben fejlődés van. A megváltáshit a változásban való hit. A hit Isten kezét látja a mai természettudomány eredményeiben, annak ugyanis egyetlen tétele sem ellenkezik a Szentírásból kapott hitünkkel. Bár a két tudomány más síkban mozog, egyik sem ütközik a másikkal, egyik sem építhet a másik eredményeire, ma úgy is tekinthetjük a tudományt, mint természeti kijelentést. Ideje volna ezt a társadalom közvéleményében végre tudomásul venni. Hasonló gondolatokat fogalmazott meg a fizikatanár-ból lett teológus, Gaál Botond professzor is: „Sok tudós tételezte már (Cantor a matematikában, Planck, Einstein, Heisenberg, Carl F. von Weizsäcker a fizikában)... Isten létének logikai szükségszerűségét. Ha teológiailag nézzük a dolgot, akkor azt kell mondanunk, hogy ez a szemlélet, mint az úgynevezett általános kijelentés felől értelmezett theologia naturalis ugyan lehetséges, sőt ez a hitnek is lehet egy fajtája, vagy szintje, de igazi istenismeretet ebből nyerni nem lehetséges, és erre a tételre keresztyén értelemben vett teológiát sem lehet fölépíteni.”

Gaál professzor különben a világ egységéről és annak nyitott rendjéről értekezett, hangsúlyozva, hogy a hívő ember mind a rendet, mind az egységes szemléletet a Teremtő Isten kezéből fogadja. „Ennek a teremtett rendnek az emberi értelem egy megkülönböztethető, de attól el nem választható része, amely ezt a rendet kutatja, fölfogja, leírja és értelmezi. A felvilágosodás racionalista korszaka ezt nem így látta, ezért szakadék keletkezett a tudományos gondolkodás és a természet világa között, s ebből a nehéz helyzetből csak a 20. század természettudományos szemlélete mutatott kiutat.”

Szűcs Ferenc budapesti teológiai tanár a bibliai emberképről a legújabb genetikai ismeretek tükrében beszélt. A teológia és a természettudományok között kialakuló „barátságra” jellemző volt, amit a teológia és a tudomány eltérő nyelvről mondott. A tudomány empirikus nyelvet használ, a teológia szimbolikust. Ezért is beszélünk el olyan sokáig egymás mellett. Két feladat van: A teológiának emberibb nyelvet kell tanulnia (mert a legelvontabb valóság: Isten is emberi nyelven szólalt meg a Bibliában!), s a tudománynak több szimbólumot kell használnia. Ez utóbbira már látszik az igény, mert az elméleti természettudományok, ha összegzően próbálják eredményeiket ismertetni, egyre inkább kénytelenek a szellettudományok szimbólumaihoz fordulni.